

Innst. 137 S

(2014–2015)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Meld. St. 7 (2014–2015)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Regjeringens politikk for forskning og høyere utdanning

Innledning

Regjeringen legger i meldingen fram en langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024. Langtidsplanen legger rammene for hvordan regjeringen skal styrke forskning og høyere utdanning for å møte utfordringene og gripe mulighetene i kunnskapssamfunnet i denne tiårsperioden.

Regjeringen har høye ambisjoner for det norske kunnskapssamfunnet. I tråd med Sundvolden-erklæringen vil regjeringen satse målrettet på forskning og høyere utdanning. I Norge har vi mange gode fagmiljøer og et velutviklet næringsliv på flere områder, men vi har potensial for å bli enda bedre. I tillegg til en gjennomgående satsing på kvalitet i forskning og høyere utdanning prioriterer regjeringen en egen satsing på verdensledende fagmiljøer. Dette er nødvendig for å stimulere til økt gjennomslag og større internasjonal synlighet for norsk forskning og for å dra nytte av kunnskap fra de fremste internasjonale fagmiljøene.

Kunnskap og kompetanse er blant de viktigste konkurransefaktorene vi har. Ny innsikt og erkjennelse og flinke folk med gode ferdigheter er utgangspunktet for hvordan vi møter store samfunnsutfordringer. Det er også dette som legger til rette for verdi-

skapning, både i offentlig sektor og i næringslivet. Forskning og utdanning påvirker økonomien ved å heve kvaliteten på arbeidskraften og tjenestene som leveres, og gjøre det mulig å utvikle og ta i bruk nye løsninger og produkter. Dette bidrar til omstillings- evne og økt produktivitet. En kunnskapsbasert tilnærming er vesentlig for å finne løsninger som kan møte mange av utfordringene som samfunnet står overfor. Eksempler på dette er omstilling til grønn vekst og tilpasning til klimaendringene, bedre behandlingsmetoder innenfor helse, og hvordan vi kan produsere sunn og trygg mat. Det er også nødvendig med kunnskap som gir ny erkjennelse og bidrar til å forstå samfunnsutviklingen.

Effekten av investeringer i forskning og høyere utdanning avhenger av hvordan investeringene er innrettet. Økte investeringer må innrettes slik at de gir økt kvalitet i forskning og høyere utdanning.

En ambisiøs og forutsigbar opptrapping

Regjeringen vil øke bevilgningene til forskning og utvikling (FoU) til 1 prosent av bruttonasjonalproduktet (BNP). FoU-bevilgningene skal øke utover veksten i BNP hvert år til målet er nådd. Gitt dagens utsikter for framtidig BNP-vekst, tar regjeringen sikte på at målet kan nås i perioden 2019–2020. Regjeringen vil trappe opp bevilgningene til forskning og høyere utdanning innenfor seks langsiktige prioriteringer:

- hav
- klima, miljø og miljøvennlig energi
- fornyelse i offentlig sektor og bedre og mer effektive velferds-, helse- og omsorgstjenester
- muliggjørende teknologier
- et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv
- verdensledende fagmiljøer

Som en del av satsingen vil regjeringen i løpet av perioden 2015–2018 styrke noen av de viktigste innsatsfaktorene i systemet for forskning og høyere utdanning. Regjeringen vil

- trappe opp antallet rekrutteringsstillinger med 500 nye stillinger
- øke bevilgningene til forskningsinfrastruktur med 400 mill. kroner
- øke bevilgningene til ordninger som stimulerer til god norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020, med 400 mill. kroner

For å nå målene i langtidsplanen er det nødvendig med moderne og funksjonelle bygg med tidsriktig utstyr. I oppfølgingen av langtidsplanen vil regjeringen særlig prioritere to byggeprosjekter som støtter opp under de langsiktige prioriteringene: nytt bygg for livsvitenskap, farmasi og kjemi ved Universitetet i Oslo og oppgradering av Marinteknisk senter i Trondheim, Ocean Space Centre.

Regjeringen viser til at forslaget til statsbudsjett for 2015 starter oppfølgingen av langtidsplanen med over 660 mill. kroner, med satsing på blant annet Brukerstyrt innovasjonsarena, Forny 2020 og verdensledende fagmiljøer i Norge, jf. Prop. 1 S (2014–2015) for Kunnskapsdepartementet.

De langsiktige prioriteringene i langtidsplanen har solid faglig grunnlag i nasjonale strategier om forskning og innovasjon. De har også bred støtte i de 150 innspillene til arbeidet med langtidsplanen som kom fra norsk samfunnsliv, næringsliv og akademia. Prioriteringene er et uttrykk for at regjeringen vil satse på områder der Norge har strategiske fortrinn som naturressurser, sterke næringsklynger eller gode fagmiljøer. Ressursene skal brukes på forskning og utdanning på høyt internasjonalt nivå, deriblant forskning og utdanning som støtter opp under næringsutvikling og produktivitet. Planen inneholder også prioriteringer som løfter fram områder der det er store og udekkede behov for kunnskap og kompetanse. Felles for alle prioriteringene er at innsatsen skal forsterkes på områder der forskning og høyere utdanning kan bidra vesentlig til å håndtere utfordringer eller skape og gripe muligheter.

Hvorfor trenger Norge en langtidsplan for forskning og høyere utdanning?

Langtidsplanen er et nytt verktøy i politikken for forskning og høyere utdanning. Planen har tiårige mål og prioriteringer. Samtidig har den mer konkrete mål for innsatsen i første fireårsperiode av planen. Regjeringen tar sikte på å rullere langtidsplanen hvert fjerde år.

Regjeringen understreker at langsiktige og prioriterte satsinger skaper forutsigbarhet og bidrar til en bedre koordinert politikk for forskning og høyere utdanning. Det må imidlertid være balanse mellom behovet for forutsigbarhet og behovet for fleksibilitet som åpner for å gripe muligheter vi ikke kan overskue. En for detaljert styring kan låse fast ressurser i tiltak og virkemidler som hindrer fornyelse og som ikke treffer de problemene de skal løse. Detaljert styring er også til hinder for å utnytte den kunnskapen om utfordringer og behov som finnes i fagmiljøene.

Langtidsplanen skaper forutsigbarhet på to måter. For det første vil planen gi klare signaler til fagmiljøene, næringslivet og det offentlige. For det andre signaliserer regjeringen en forpliktelse til å følge opp langtidsplanen i de årlige statsbudsjettene. Langtidsplanen inneholder både en konkretisering av ressursinnsatsen for rekrutteringsstillinger, forskningsinfrastruktur og ordninger som skal bidra til god deltakelse i Horisont 2020, og et ambisiøst mål for vekst i bevilgningene til forskning og utvikling, hvor tiltak for å følge opp langtidsplanen skal prioriteres. Dette gir muligheter for næringslivet, fagmiljøer og det offentlige til å mobilisere til samarbeid, og bedre langsiktighet når disse skal utvikle egne strategier og satsinger.

Regjeringen viser til at flere har påpekt at koordineringen av norsk forskningspolitikk er for dårlig, blant andre Riksrevisjonen, OECD i sin innovasjonsvurdering av Norge og Technopolis i forbindelse med evalueringen av Norges forskningsråd. Langtidsplanen er et viktig verktøy for bedre koordinering og gjennomføring av politikken for forskning og høyere utdanning.

Regjeringens mål i politikken for forskning og høyere utdanning

Regjeringen har som mål at innen 2030 skal 3 prosent av BNP gå til forskning og utvikling. Offentlige bevilgninger til FoU skal økes til 1 prosent av BNP. Langsiktige og forutsigbare rammer for den offentlige innsatsen skal også rettes inn mot å utløse mer FoU i næringslivet.

Stortingsmeldingene om forskningspolitikk har satt overordnede rammer for det norske forskningssystemet. St.meld. nr. 30 (2008–2009) Klima for forskning satte opp ni mål for norsk forskning: fem strategiske og fire tverrgående. De strategiske målene er globale utfordringer, bedre helse og helsetjenester, velferd og forskningsbasert profesjonsutøvelse, kunnskapsbasert næringsliv i hele landet samt næringsrelevant forskning på strategiske områder. De fire tverrgående målene er et velfungerende forskningssystem, høy kvalitet i forskningen, internasjonalisering av forskningen og effektiv utnyttelse av resultater og ressurser. Målene ble videreført i

Meld. St. 18 (2012–2013) Lange linjer – kunnskap gir muligheter.

Regjeringen har satt tre overordnede mål for langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Disse er konsistente med målene i de to nevnte forskningsmeldingene, men utdyper og prioriterer i sterkere grad på hvilke områder innsatsen styrkes. I tillegg kobles prioriteringene for forskning og høyere utdanning tettere sammen. De tre målene er:

- styrket konkurransekraft og innovasjonsevne
- løse store samfunnsutfordringer
- utvikle fagmiljøer av fremragende kvalitet

Målene må ses i sammenheng. Utvikling av produkter, prosesser eller løsninger som bidrar til å møte store samfunnsutfordringer, kan i mange tilfeller også være utgangspunkt for næringsutvikling, økt konkurransekraft og innovasjonsevne. Videre vil effektene forsterkes av tilgang på fremragende kandidater og samarbeid med verdensledende fagmiljøer.

STYRKET KONKURRANSEKRAFT OG INNOVASJONSEVNE

Regjeringen ser kunnskap og kompetanse som viktige konkurransefaktorer for norsk økonomi. Dette gjelder alle moderne økonomier, men er spesielt framtreddende i Norge fordi kostnadsnivået hos oss ligger langt over kostnadsnivået til våre handelspartnere. Evnen til å utvikle, absorbere og ta i bruk kunnskap er vesentlig for konkurransekraften. Vi kan i mange tilfeller ikke være billigst, men vi kan jobbe smartere, og vi kan konkurrere på produkter og løsninger som holder en kvalitet som forsvarer høyere pris. Dette gjelder både for næringslivet og for offentlig sektor. Næringslivet trenger innovasjon og omstillingsevne blant annet for å sikre arbeidsplasser og verdiskaping i framtiden. Offentlig sektor trenger innovasjon og omstillingsevne for å kunne fornye seg og levere gode velferdstjenester som samfunnet vil være i stand til å finansiere i framtiden. Regjeringen vil derfor prioritere ressurser til forskning og høyere utdanning som bidrar til målet om konkurransekraft og innovasjonsevne innenfor alle de langsiktige prioriteringene i langtidsplanen.

Forskning om økonomisk utvikling og private investeringer i forskning og utvikling viser at offentlig innsats har en betydelig rolle. Uten offentlige investeringer har næringslivet en tendens til å underinvestere i FoU på grunn av forhold knyttet til markedssvikt og systemsvikt. Eksempler som ofte trekkes fram er høy risiko, behov for langsiktighet, at gevinsten av investeringer i FoU ofte tilfaller andre, herunder konkurrenter, og forskningens iboende uforutsigbarhet om resultater. Samtidig er det regjeringens utgangspunkt at virksomhetene selv er best i

stand til å vurdere investeringer i FoU for egen konkurransekraft.

Det offentlige investerer i forskningsutførende institusjoner som universiteter, høyskoler og institutter, som står for grunnleggende og anvendt forskning med et langsiktig perspektiv og utdanner kompetente fagfolk til blant andre næringslivet. I tillegg må offentlige investeringer bidra til at det blir mer attraktivt for næringslivet å investere i forskning og utvikling. Dette kan være ordninger som reduserer risiko og stimulerer til forskning og utvikling i næringslivet. Eksempler er ordninger som stimulerer til samarbeid mellom universiteter og høyskoler og næringslivet, og ordninger som får fram forskning av svært høy kvalitet med relevans for næringslivet. Det er også behov for ordninger som stimulerer framvekst av nye virksomheter og omstilling i økonomien.

MØTE STORE SAMFUNNSUTFORDRINGER

Regjeringen viser til at flere land satser målrettet på forskning og høyere utdanning som skal bidra til å møte de store samfunnsutfordringene. Dette er også tilfellet i det europeiske forsknings- og innovasjonsprogrammet Horisont 2020. Globale utfordringer som klimaendringer, sikkerhet og beredskap, sykdommer og epidemier, og sikker tilgang til energi, vann og mat, er store og sammensatte. Utfordringene knyttet til den demografiske utviklingen vil sette velferdsstaten under press. Å møte disse samfunnsutfordringene krever samspill mellom forskjellige fagmiljøer og sektorer, og internasjonalt samarbeid.

Selv om utfordringene er omfattende og globale, kan problemene ofte være konkrete og lokale. Kommuner må for eksempel ta vare på en økende andel eldre med omsorgsbehov. En tradisjonell tilnærming er å investere i nye omsorgsbygg. Dersom det finnes gode løsninger for gode og effektive hjemmebaserte tjenester, kan kommunen kanskje gi eldre bedre og mer aktive år i egne hjem og samtidig spare investeringer i bygg. Nye løsninger er også viktig for å kunne jobbe smartere og mer effektivt for å opprettholde gode velferds-, helse- og omsorgstjenester. Slike løsninger blir til gjennom smart anvendelse av ny teknologi.

Det er i møtet med mennesker, organisasjoner og kulturer at kunnskapen tas i bruk. For å lykkes med nye løsninger, enten det er omstilling, tilpasning eller nye teknologiske løsninger, trengs perspektiver fra fagretninger som humaniora, helse- og omsorgsfag og samfunnsvitenskap. Dette er avgjørende for å få økt forståelse for hvilke løsninger som er mulig å gjennomføre i samfunnet, og hvordan dette kan gjøres på best mulig måte.

Regjeringen mener Norge må være forberedt på de utfordringene vi møter, men vi må også se de

mulighetene som oppstår som følge av utviklingen. For eksempel er klimaendringer og miljøpåvirkninger noen av de mest omfattende utfordringene vi står overfor i tiårene framover. Vi må forstå og tilpasse oss de omveltningene som kommer. Vi trenger for eksempel ny kunnskap og teknologi for å redusere utslippene av klimagasser. Kravene til omstilling skaper muligheter for næringsutvikling og innovasjon. Slike muligheter må utnyttes slik at de samlede kostnadene ved omstilling blir lavest mulig. Antallet patenter på miljøteknologi (også kalt grønn teknologi) har økt betraktelig. Det er fortsatt et stort potensial for næringsutvikling på dette området. De langsiktige prioriteringene i langtidsplanen understøtter behovet for å forstå samfunnsutfordringene, bidra til å møte dem på en best mulig måte og utnytte mulighetene.

UTVIKLE FAGMILJØER AV FREMRAGENDE KVALITET

Regjeringen viser til at norske forskere siteres mindre enn forskere fra andre nordiske land. Evalueringer og rapporter som vurderer kvaliteten på norsk forskning og høyere utdanning, viser at det samlet sett ser ut til å være god kvalitet på norske fagmiljøer, dog med viktige variasjoner. Evalueringer av fagområder som Norges forskningsråd gjør regelmessig, viser at kvaliteten varierer mellom fagområdene og mellom institusjonene. Noen miljøer er fremragende, men vi har samtidig for mange fagmiljøer som ikke utfører forskning av akseptabel kvalitet. Høy kvalitet er derfor et gjennomgående mål. Regjeringen arbeider i den sammenheng blant annet med å se på den framtidige strukturen og finansieringssystemet til universitets- og høyskolesektoren. Målet er at noen institusjoner skal komme på et nivå der de kan konkurrere med de aller beste institusjonene i Norden, og flere forskergrupper enn i dag bør hevde seg i verdenstoppen. Offentlige ressurser skal brukes slik at de frambringer forskning og utdanning av høy internasjonal kvalitet.

Regjeringen trapper derfor opp innsatsen for å utvikle fagmiljøer av fremragende kvalitet. Et forsknings- og høyere utdanningssystem med gjennomgående høy kvalitet er nødvendig for å kunne utvikle og ta i bruk kunnskap. Samtidig som vi skal løfte de beste, er det derfor viktig å sikre gode vilkår også for forskning av høy kvalitet som ikke er i verdenseliten, men som er viktig for utvikling av blant annet utdanningskvalitet og velferdstjenester. Spannende fagmiljøer av høy kvalitet skal trekke til seg de beste studentene og forskerne.

Fleksibilitet for fremtiden

Regjeringen viser til at Norge bruker store offentlige ressurser på forskning, utvikling og høyere utdanning, i 2015 om lag 53 mrd. kroner. Regjerin-

gen vil fortsette å øke bevilgningene, men det er ikke i seg selv nok for å nå målene. Det har stor betydning hvor og hvordan vi investerer, og hvordan nasjonale og regionale tiltak og satsinger spiller sammen med europeiske og andre internasjonale tiltak og satsinger.

Investeringer i forskning og høyere utdanning må være langsiktige. Det kan ofte ta lang tid før resultatene av offentlige investeringer blir synlige. Langsiktigheten betyr at det ikke er mulig eller ønskelig å detaljstyre politikken ti år fram i tid. Det er ikke mulig å vite hvilke tiltak og ordninger som vil være best egnet til å møte alle utfordringene eller mulighetene som presenteres i langtidsplanen. Historisk har overraskende gjennombrudd med påfølgende raske endringer vist at vi vanskelig kan vite om det er dagens fag, teknologier eller næringer som vil gi de beste løsningene.

Det er ikke mulig å forutsi eksakt hvilke effekter vi får eller går glipp av dersom nivået på investeringene økes eller reduseres. Likevel er det veletablert i forskning om økonomisk utvikling at helheten i de samlede investeringene i forskning og høyere utdanning har en vesentlig effekt på økonomisk vekst, velferd, sysselsetting og bærekraftig utvikling.

Tanken om at investeringer i kunnskap har avgjørende betydning for vekst og velferd, preger også det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet. Det er særlig tydelig i forsknings- og innovasjonsprogrammet Horisont 2020. Begrunnelsen for de omfattende offentlige investeringene er at forsknings- og innovasjonsaktiviteten skal bidra til å realisere Europa 2020-strategiens mål om at EU skal bli en smart, bærekraftig og inkluderende økonomi. På mange områder deler Norge de samme målene for forskning og utdanning som våre internasjonale samarbeidspartnere har. Det internasjonale samarbeidet gjør det mulig å dele byrdene ved store investeringer i for eksempel laboratorier, datasamlinger og annet utstyr. Samtidig gir det muligheter for å rekruttere flinke folk fra hele verden. Norge er integrert i det internasjonale systemet for høyere utdanning, forskning og innovasjon gjennom det nordiske og det europeiske samarbeidet. Regjeringen mener det derfor er nødvendig å finne en god balanse mellom offentlige investeringer i nasjonale og internasjonale virkemidler for forskning og høyere utdanning.

1.2 Oppfølging av langtidsplanen

Koordinering og handlingsrom

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2015–2024 er regjeringens viktigste verktøy for å sikre en god koordinering og gjennomføring av politikken for forskning og høyere utdanning. Langtidsplanen er også en viktig del av regjeringens helhetlige kvalitetsløft for utdanning og forskning som

også omfatter arbeidet med å se nærmere på strukturen og finansieringssystemet i universitets- og høyskolesektoren.

Sektorprinsippet i forskningspolitikken blir videreført. Sektorprinsippet innebærer at hvert departement har ansvar for både politikktutforming og langsiktig kunnskapsutvikling på sine områder. De sektorpolitiske målene er satt for å løse viktige samfunnsutfordringer. Forskningen og utdanningen er et viktig bidrag til dette. Langtidsplanen har således både et forskningspolitisk og et sektorpolitisk utgangspunkt.

Forskning og høyere utdanning berører de fleste politikkområder og involverer næringslivet, offentlig sektor, universiteter og høyskoler, forskningsinstitutter, kunnskapsmiljøer og helseforetak. Norge er også en del av den globale kunnskapsutviklingen og deltar i utstrakt internasjonalt samarbeid om forskning og høyere utdanning med land i hele verden. Norge er godt integrert i det europeiske samarbeidet om forskning og høyere utdanning. Dette stiller store krav til koordinering og samarbeid, både på politisk nivå og mellom institusjoner og aktører, også med tanke på å sørge for god sammenheng mellom nasjonale og internasjonale satsinger.

Bedre koordinering er imidlertid ikke ensbetydende med tettest mulig koordinering. Forskningens uforutsigbare natur innebærer at et tett koordinert forskningssystem kan bli for lite omstillingsdyktig og at viktige signaler om endringsbehov ikke blir fanget opp. Derfor er det viktig at fagmiljøene har handlingsrom til selv å kunne opptre som strategiske aktører.

Samarbeidsarenaer for koordinering og gjennomføringskraft

Regjeringen mener det i oppfølgingen av langtidsplanen må være gode koblinger mellom institusjonene som tilbyr høyere utdanning, forskningsmiljøene, næringslivet og offentlig forvaltning. Kunnskapsdepartementet mottok i forbindelse med arbeidet med planen om lag 150 innspill høsten 2013. Innspillene har hatt stor betydning for regjeringens valg av prioriteringer og mål. Vurderingene fra aktører i sektoren av behov for kunnskap, kompetanse og kapasitet er svært verdifulle, både i et langsiktig perspektiv og når langtidsplanen skal følges opp med ytterligere tiltak og satsinger. Gode samarbeidsarenaer for disse aktørene er viktig for å gjøre langsiktige vurderinger av behov for kunnskap og kompetanse innenfor de seks langsiktige prioriteringene. Slike vurderinger tar i dag utgangspunkt i informasjon fra framskrivninger av kompetansebehov, nasjonale tilstandsvurderinger og internasjonale evalueringer og rapporter.

Kunnskapsdepartementet har ansvar for koordinering av politikken for forskning og høyere utdanning. Langtidsplanen vil legge grunnlaget for en mer helhetlig koordinering av offentlig innsats til forskning og høyere utdanning. Gjennomføringen av planen vil skje i samarbeid med de aktørene som forvalter de offentlige ordningene for høyere utdanning, forskning, innovasjon og næringsutvikling, som for eksempel Norges forskningsråd, Innovasjon Norge og Selskapet for industrivekst (SIVA). Forskningsrådet vil ha en sentral rolle i dette arbeidet.

Regjeringen har etablert årlige toppmøter med forsknings- og høyere utdanningsmiljøene om utfordringer og prioriteringer i forsknings- og høyere utdanningspolitikken. Disse toppmøtene vil bli benyttet i oppfølgingen av langtidsplanen.

Regjeringen ser langtidsplanen som et nytt verktøy for koordinering og styring av politikken for forskning og høyere utdanning. I oppfølgingen av planen er det derfor nødvendig å vurdere både hvordan dette nye verktøyet fungerer og om målene i planen blir nådd.

Langtidsplanen sikter mot resultater og effekter som det tar lang tid å realisere. Mens resultater kan måles i form av indikatorer som mengde, kvalitet og relevans i utført forskning, er samfunnsmessige effekter avhengige av en rekke forhold i tillegg til forskning og høyere utdanning. Forskning og høyere utdanning kan bidra til omstillingen til lavutslipps-samfunnet, men det er også nødvendig med andre tilpasninger og endringer, for eksempel i lovverket for bygging av nye bygg. Derfor kan vi ikke uten videre observere effekter av forskning og utdanning på kort sikt. Det er nødvendig med analyser som bruker gode og relevante indikatorer og eksplisitte og operasjonaliserbare mål. Slik det er med mange samfunnsfenomener, kan ikke målene i langtidsplanen uten videre gjøres om til kvantifiserbare indikatorer. Vurderinger av resultatene må derfor kombinere kvantitative og kvalitative analyser.

Noen resultater er det imidlertid mulig å følge med på fra et tidlig tidspunkt. For eksempel vil det sannsynligvis være mulig å se om utviklingen går i ønsket retning. En måte å observere dette på er å følge med på om den økte innsatsen som følge av langtidsplanen utløser økt aktivitet i forskningsinstitusjoner, høyere utdanning og i næringslivet. Dette kan si noe om hvorvidt langtidsplanen har hatt en effekt på mobilisering av aktivitet, og hvorvidt ressursene vris mot målene og prioriteringene i langtidsplanen.

Kunnskapsgrunnlag for det videre arbeidet

Regjeringen har i arbeidet med langtidsplanen dratt nytte av kunnskap fra flere kilder, inkludert nasjonale og departementsvise strategier og rapporter, innspill fra academia og samfunns-, nærings- og

arbeidslivet, og særskilt rådgøring med Norges forskningsråd.

Det er fortsatt behov for et bedre kunnskapsgrunnlag for politikken for forskning og høyere utdanning. Dette er en internasjonal utfordring, og ikke noe som er særskilt for Norge. Det må jobbes videre med å utvikle forståelsen av hvordan systemet for høyere utdanning, forskning og innovasjon fungerer. Dette arbeidet kan ses i sammenheng med tilsvarende arbeid internasjonalt, for eksempel i OECD og gjennom Horisont 2020.

Et bedre kunnskapsgrunnlag bør inkludere analyser av samarbeidet mellom næringslivet, fagmiljøene og offentlig sektor, og analyser av styringssystemer i politikken for forskning og høyere utdanning. Dette er særlig relevant i forbindelse med den kommende stortingsmeldingen om strukturen i universitets- og høyskolesektoren. Et annet relevant tema er en gjennomgang av forholdet mellom nasjonale og internasjonale virkemidler for forskning og høyere utdanning, og i hvilken grad det er en god sammenheng og arbeidsdeling mellom virkemidlene.

Videre er det behov for et bedre kunnskapsgrunnlag om den næringsrettede forskningspolitikken, og om hvordan forskning og høyere utdanning kan bli mer relevant for næringslivet. Regjeringen vil i tråd med Sundvolden-erklæringen gjennomgå virkemiddelapparatet for innovasjon og videreutvikle virkemidlene med høyest innovasjonseffekt. Det er igangsatt en bredt anlagt kartlegging av alle næringspolitiske virkemidler med offentlig finansiering der målsettingen er innovasjon og verdiskaping, enten direkte eller indirekte. I forbindelse med kartleggingen vil det også være aktuelt å gjennomføre en porteføljeevaluering av Forskningsrådets næringspolitiske virkemidler med særlig fokus på forholdet mellom åpne konkurransearenaer og tematiske satsinger.

1.3 Økonomiske og administrative konsekvenser

Økonomiske konsekvenser

Regjeringen har som mål at 3 prosent av BNP skal gå til forskning og utvikling innen 2030. Regjeringen vil øke de offentlige bevilgningene til forskning (FoU-bevilgningene) til de utgjør 1 prosent av BNP. Regjeringen vil øke FoU-bevilgningene utover veksten i BNP hvert år til målet er nådd. Det tas forbehold om kortsiktige svingninger i BNP. Gitt dagens utsikter for framtidig BNP-vekst, tar regjeringen sikte på at målet kan nås i perioden 2019–2020. Regjeringen vil prioritere de tiltakene som på best mulig måte bygger opp under målene og prioriteringene i langtidsplanen, selv om andre tiltak, isolert sett, kan føre til at enprosentmålet nås tidligere.

Kunnskapsdepartementet anslår at forskningsbevilgningene i statsbudsjettet for 2015 vil utgjøre 0,93 prosent av BNP. Dette er en realvekst på

4,2 prosent fra saldert budsjett 2014. Provenytapet som følge av Skattefunnordningen anslås til ca. 2,35 mrd. kroner i 2015. I samsvar med internasjonale retningslinjer inngår ikke FoU-bevilgningene i dette anslaget.

Avstanden til enprosentmålet vil være på om lag 2,35 mrd. kroner i 2015. Hele eller deler av bevilgningene på om lag 260 poster på statsbudsjettet inngår i FoU-bevilgningene, og det kan være svingninger i FoU-bevilgningene som følge av endringer blant annet i internasjonale kontingenter og inn- og utfasing av investeringsprosjekter. Det er forventet at den samlede kontingenten til EUs forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020 og EUs syvende rammeprogram vil øke i 2015 og 2016 for deretter å flate ut. Regjeringen vil styrke ordninger som bidrar til god deltakelse i Horisont 2020 med 400 mill. kroner.

Flere store byggeprosjekter i universitets- og høyskolesektoren vil bidra til en økning i FoU-bevilgningene i 2015 og 2016, og en nedgang i bevilgningene etter hvert som de ferdigstilles. Særlig gjelder dette byggingen av det isgående forskningsfartøyet RV Kronprins Haakon som skal være ferdig i 2016.

Regjeringen vil trappe opp antallet rekrutteringsstillinger med 500 stillinger i perioden 2015–2018. Kostnaden for tiltaket er anslått til om lag 570 mill. kroner.

Regjeringen vil styrke infrastrukturordningen i Forskningsrådet med 400 mill. kroner.

Forslag om økte bevilgninger til oppfølging av langtidsplanen vil bli fremmet i de årlige statsbudsjettene.

Administrative konsekvenser

Målene og prioriteringene som regjeringen framsetter i langtidsplanen er konsistente med målbildet i Meld. St. 18 (2012–2013) Lange linjer – Kunnskap gir muligheter. Men det at målene utdypes, innebærer sterkere prioritering av hvilke områder innsatsen styrkes mot. I tillegg går langtidsplanen lenger i å koble prioriteringene for forskning og høyere utdanning sammen. Langtidsplanen er i tråd med trenden i OECD-landene hvor forsknings- og innovasjonspolitikken rettes inn mot noen store samfunnsutfordringer, mot styrket konkurranseevne og mot å styrke fremragende miljøer. Tilnærmingen gjør det nødvendig å se høyere utdanning, forskning og ulike fagdisipliner i sammenheng. Målene i langtidsplanen er også i samsvar med de tre pilarene i Horisont 2020: konkurransedyktig næringsliv, fremragende vitenskap og forskning for å løse samfunnsutfordringene.

Regjeringen forventer at målene og prioriteringene i langtidsplanen på lengre sikt vil føre til en vridning av ressursbruken i retning av prioriterin-

gene. Departementene vil gjennom styringssystemene for Norges forskningsråd, universiteter og høyskoler og andre relevante underliggende virksomheter, følge opp gjennomføringen av langtidsplanen. Målene og prioriteringene i langtidsplanen vil være et viktig grunnlag for de mål og styringsparametere departementet setter for relevante underliggende virksomheter. Målene for Norges forskningsråd vil være i tråd med målene og prioriteringene i langtidsplanen.

Sektormålene for universiteter og høyskoler for 2015 er revidert, jf. Prop. 1 S (2014–2015). Universiteter og høyskoler skal, innenfor den nasjonale målstrukturen og regjeringens forventninger og prioriteringer, fastsette egne virksomhetsmål tilpasset institusjonens egenart/profil og utvikle egne strategier og planer for å nå målene. Departementet forventer at institusjonene utvikler en profil i tråd med sine styrker og sin egenart, og at institusjoner som har grunnlag for det, dyrker fram utdannings- og forskningsmiljøer som kan hevde seg helt i verdenstoppen. Resultatene, strategiene og målene til institusjonene er sentrale tema i styringsdialogen mellom departementet og styret for institusjonen.

Regjeringen legger vekt på klare mål, tydelige prioriteringer og enklere rapportering i styringen av underliggende virksomheter. Målene og prioriteringene i langtidsplanen skal ikke innebære økte rapporteringskrav for utdannings- og forskningsinstitusjonene.

2. Komiteens merknader

2.1 Generell innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Christian Tynning Bjørnø, lederen Trond Giske, Sigmund Steinnes, Tone Merete Sønsterud og Marianne Aasen, fra Høyre, Henrik Asheim, Norunn Tveiten Benestad, Kristian Støback Wilhelmsen og Kristin Vinje, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad og Bente Thorsen, fra Kristelig Folkeparti, Anders Tyvand, fra Senterpartiet, Anne Tingelstad Wøien, fra Venstre, Iselin Nybø, og fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, viser til meldingen.

Komiteen er tilfreds med at regjeringen har lagt fram den første langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Dette er helt i tråd med forrige regjeringens forslag om å legge fram 10-årige planer for forskningspolitikken.

Komiteen mener høyere utdanning, forskning og innovasjon har avgjørende betydning for muligheten til å lykkes med å forbedre samfunnet vårt i

ønsket retning. Vår velferd hviler på næringslivets evne til å skape verdier og sikre arbeidsplasser i hele landet, og på en kompetent offentlig sektor som leverer gode velferdstjenester til alle.

Den globale konkurransesituasjonen for næringslivet blir stadig mer krevende. Norske bedrifter må konkurrere på kvalitet og ha høy produktivitet. Kunnskap og kompetanse er viktige konkurransefaktorer i norsk økonomi. Investeringer i høyere utdanning, forskning og innovasjon er en forutsetning for å styrke vår internasjonale konkurransekraft.

For å opprettholde en trygg velferdsstat og gode offentlig tjenester må vi investere målrettet i høyere utdanning, forskning og innovasjon. Som nasjon har vi høye forventninger til at tjenestene jevnt over er gode og at utdanningssektoren, helsesektoren, politio- og rettsvesen, kommunal sektor og alle andre offentlige institusjoner har et godt tilbud og leverer gode tjenester, innenfor akseptable økonomiske rammer. Skal offentlig sektor klare å møte disse forventningene framover, trengs det mer kunnskap og evne til omstilling.

Komiteen vil påpeke at både offentlig og privat sektor i framtiden vil møte utfordringer på grunn av særlig tre store samfunnsendringer; stadig sterkere globalisering, endret demografisk sammensetning i en befolkning med flere eldre, og miljøutfordringer knyttet særlig til et endret klima. I tillegg opplever vi en hurtig teknologisk utvikling; den digitale revolusjon.

Komiteen viser til statsbudsjettet for 2015 hvor det bevilges ca. 53 mrd. kroner til forskning og høyere utdanning. Norge er blant de land i verden som bevilger mest til forskning over offentlige budsjetter i forhold til størrelsen på brutto nasjonalprodukt (BNP). Samtidig har vi en lavere samlet andel av BNP som brukes på forskning i samfunnet sammenlignet med land vi konkurrerer med. To hovedutfordringer er å øke næringslivsforskningen og å styrke evnen til å kommersialisere resultatene av den forskningen vi har.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, slutter seg til fagområdene som blir prioritert i planen, men vil samtidig understreke behovet for breddeforskning. Etter flertallets syn vil ikke en satsing på fremragende fagmiljøer og fagområder ha den ønskede effekten med mindre det ligger en bred forsknings- og høyere utdanningspolitikk i bunnen. Flertallet vil i denne sammenhengen trekke fram behovet for å ta vare på og styrke den humanistiske og samfunnsvitenskapelige forskningen, både innenfor de tematiske satsingsområdene og generelt.

Komiteen mener det er behov for en mer konkret, planmessig og strategisk politikk for forskning og høyere utdanning. Mange av de gode tiltakene og den satsingen som gjøres bør samordnes bedre og settes inn i en større ramme. Forutsigbarhet for aktørene er viktig i denne sammenheng. Komiteen mener langtidsplan for forskning og høyere utdanning bør være et slikt verktøy.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, mener Langtidsplan for forskning og høyere utdanning (LTP) er et viktig grep for å styrke langsiktighet og mulighet for strategisk styring av politikken for forskning og høyere utdanning. Planen representerer, sammen med de konkrete budsjettene for denne sektoren i 2014 og 2015, et taktskifte i politikken.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet understreker at LTP er en overordnet strategi med langsiktige og prioriterte satsinger som bidrar til forutsigbarhet og bedre koordinering av politikken for høyere utdanning og forskning. Disse medlemmer mener det er bra at planen ikke er for detaljert, slik at man unngår å låse fast ressurser i tiltak og virkemidler som kan hindre nødvendig fornyelse.

Disse medlemmer ber regjeringen vurdere hvordan samspillet mellom en rullering av LTP og en ny forskningsmelding skal være fremover.

Disse medlemmer viser til at Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning og den varslede stortingsmeldingen om struktur i universitets- og høyskolesektoren sammen vil være viktige styringsdokumenter for sektoren i årene fremover. Disse medlemmer viser til at ekspertutvalget nedsatt av Kunnskapsdepartementet har levert en rapport om finansieringssystemet i universitets- og høyskolesektoren og at gruppens anbefalinger vil bli drøftet i stortingsmeldingen om struktur i høyere utdanning. Langtidsplan for forskning og høyere utdanning legger derfor grunnlag for nødvendige endringer i universitets- og høyskolesektoren. Disse medlemmer er derfor tilfreds med at langtidsplanen behandles i Stortinget før regjeringen legger frem den varslede meldingen om struktur og kvalitet i universitets- og høyskolesektoren. Sammen vil grepene og målene som fastsettes i disse dokumentene bidra til å styrke kvaliteten i norsk høyere utdanning og forskning. Disse medlemmer mener derfor senere endringer i universitets- og høyskolesektoren ikke svekker langtidsplanen som styringsverktøy, snarere vil de bidra til å forsterke målene vi har for forskning og høyere utdanning.

Komiteens medlem fra Venstre viser til at dette medlem i lang tid har etterlyst en slik plan, og viser bl.a. til forslag om «et styrings- og planleggingsdokument for forskningssektoren etter modell av Nasjonal transportplan» i forbindelse med behandlingen av forskningsmeldingen i 2009, jf. Innst. S. nr. 354 (2008–2009).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er fornøyd med at regjeringen følger opp vedtaket fra Innst. 372 S (2012–2013) om å legge fram en langtidsplan for forskning og høyere utdanning, selv om Høyre i debatten var spørrende til nytteverdien av en langtidsplan for forskning og høyere utdanning, og tilbakeholdne i å formulere et høyt ambisjonsnivå for innholdet i planen. Disse medlemmer er tilfreds med at planen i hovedsak bygger på Meld. St. 18 (2012–2013).

Disse medlemmer viser til behandlingen av Meld. St. 18 (2012–2013) og i Stortinget, jf. Innst. 372 S (2012–2013), der en samlet komité sluttet seg til følgende presisering av planen: «Den skal legge føringer for investeringer i kunnskapsbygg, forskningsinfrastruktur, stipendiater og studieplasser og sikre forutsigbarhet og langsiktighet». I tråd med en slik presisering fra Stortingets side hadde disse medlemmer forventet en større detaljeringsgrad og en mer konkret framdriftsplan for realisering av både kunnskapsbygg, forskningsinfrastruktur, stipendiater og studieplasser enn det som ligger i forslaget til langtidsplan. Skal planen ha den tiltenkte funksjon, mener disse medlemmer at videre konkretisering ikke kan vente til de årlige budsjettbehandlingene.

Disse medlemmer mener at konsekvensen av at disse helt sentrale elementene mangler, innebærer at langtidsplanen ikke vil fungere som en helhetlig plan der de ulike innsatsfaktorene og kapasitets-elementene kobles sammen og forsterker hverandre gjensidig.

Komiteen viser til den brede enigheten det er om behovet for samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon av innsatsen i høyere utdanning og forskning.

Flere institusjoner har slått seg sammen det siste året, og komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, ser positivt på at flere ønsker å gå samme vei.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg at sektoren er midt i en prosess hvor Kunnskapsdepartementet har utford-

ret alle universiteter og høyskoler til å utrede aktuelle institusjoner å slå seg sammen med. Omfanget av dette var uklart da Langtidsplan for forskning og høyere utdanning ble lagt fram for Stortinget, og er like uavklart når den behandles. Et ekspertutvalg som har sett på finansieringssystemet i sektoren, la fram sin innstilling 7. januar 2015. Sektoren har frist til 9. februar 2015 for å gi innspill. Flertallet mener det svekker betydningen av planen at både struktur og finansiering er uavklart når Stortinget behandler langtidsplanen. Vesentlige deler av den kan fort bli utdatert og irrelevant, noe som ikke gjør den til det verktøyet den var ment å være.

Komiteen vil understreke humaniora og samfunnsvitenskapenes viktige rolle i en stadig mer kompetansebasert og internasjonal økonomi. For å lykkes med innovasjon og verdiskaping er det en forutsetning at vi har innbyggere med kompetanse på mange felt, ikke bare innen real- /teknologifag, men også innen samfunnsfagene og humaniora.

Komiteen peker videre på at nærings- og arbeidslivet i større grad etterspør kandidater med tverrfaglig kompetanse, og mener derfor det er viktig at det legges til rette for dette ved utdanningsinstitusjonene.

Komiteen vil fremholde som et mål at alle skal ha gode muligheter til å ta høyere utdanning, uavhengig av kjønn, etnisitet, sosial og økonomisk bakgrunn og bosted. Utdanningstilbudet skal også legge til rette for at det er tilgang til nødvendig arbeidskraft og kompetanse i alle deler av landet.

Komiteen viser til at private utdanningsinstitusjoner utgjør en viktig og verdifull del av norsk forsknings- og utdanningssektor. Flere av landets private høyskoler er i front innen sine fagfelt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at de private høyskolene fikk økt sin basisbevilgning i statsbudsjettet for 2015 etter budsjettforliket mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, og at disse høyskolene også fikk sin andel av de nye rekrutteringsstillingene.

Flertallet ser dette som et viktig skritt på veien mot likebehandling av offentlige og private utdanningsinstitusjoner, og flertallet mener det er viktig å fortsette arbeidet mot likebehandling.

Komiteen vil påpeke at det utføres mye godt forskningsarbeid både ved universitetene, høyskolene og de vitenskapelige høyskolene, og at forskningsvirksomhet også er nødvendig for å sikre kvalitet i utdanningen ved de institusjonene som primært tilbyr profesjonsutdanninger. Målet om å utvikle

flere verdensledende fag- og forskningsmiljøer må ikke overskygge behovet for forskning ved disse utdanningsinstitusjonene. Dette må også ivaretas når Stortinget skal behandle stortingsmeldingen om struktur og kvalitet i høyere utdanning senere i 2015.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre mener at langtidsplanen for forskning og høyere utdanning er et steg i riktig retning for mer langsiktig styring og prioritering for å styrke Norge som kunnskapsnasjon. Disse medlemmer mener likevel det er nødvendig å videreutvikle langtidsplanen for at den skal kunne gi økt forutsigbarhet og tydeligere handlingsrom for institusjonene innen forskning og høyere utdanning.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti er glad for at regjeringen har lagt fram den første langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Det er et viktig skritt i arbeidet for bedre koordinering, mer forutsigbarhet, større langsiktighet og økt kvalitet på forskningsinnsatsen og utdanningstilbudet.

Dette medlem mener imidlertid regjeringens forslag til langtidsplan er preget av noen klare svakheter, som gjør at den ikke klarer å utnytte de mulighetene en slik overordnet plan gir.

Dette medlem vil minne om begrunnelsen daværende kunnskapsminister Kristin Halvorsen la til grunn da hun i 2012 lanserte ideen om en langtidsplan for forskning. Halvorsen tok til orde for en «nasjonal plan for investeringer og opptrappinger innen forskningsinfrastruktur», slik transportsektoren har sin langtidsplan og forsvarssektoren har sin. Halvorsen tok også til orde for større åpenhet rundt prioriteringsrekkefølgen av undervisnings- og forskningsbygg med vedlikeholdsbehov, for slik å sikre større forutsigbarhet for institusjonene. Mange av de positive tilbakemeldingene fra sektoren på Kristin Halvorsens forslag hang også sammen med dette.

Dette medlem er skuffet over at langtidsplanen regjeringen nå har lagt fram, ikke har blitt den forpliktende planen for investeringer og prioriteringer som først var tenkt.

Planen mangler grundige analyser og framskrivninger som sier noe om hva investeringsbehovet består i. Det er helt avgjørende at planen får det ved neste rullering. Uten dette blir det aldri en god og treffsikker investeringsplan. Analysegrunnlaget bør se på alle områder som er relevante for sektoren framover, fra opptrappingsbehovet i lys av forskningsmålet og studentveksten, behovene for nybygg og vedlikehold av eksisterende bygningsmasse, anskaffelse og drift av utstyr, behovet kompetanse og

ansatte i sektoren, for å nevne noen områder. Stortinget kan selvsagt ikke gjøre dette arbeidet; det er departementets ansvar, i samarbeid med sektoren.

Videre legger planen vekt på seks langsiktige prioriteringer – hav, klima, velferd, muliggjørende teknologier og verdensledende fagmiljøer. En kan spørre seg om en slik oppstilling av allerede prioriterte forskningsområder er det som i størst grad vil bidra til bedre koordinering, forutsigbarhet og langsiktighet innenfor forskning og høyere utdanning. Dette medlem mener langtidsplanen burde hatt et rikt analysegrunnlag og i større grad vært en forpliktende liste over prioriteringer innenfor forskning og høyere utdanning, som kunne gi sektoren større reell forutsigbarhet.

Dette medlem mener også at langtidsplanen ikke lever opp til navnet sitt, når den knapt nevner «utdanning» men nesten utelukkende konsentrerer seg om forskningen alene. Norsk Studentorganisasjon har kalt planen en «toppforskningsplan», og blant annet vært bekymret for om planen bidrar til å sikre den rekrutteringen av nye forskere som vil være helt nødvendig i planperioden fram mot 2024. Dette medlem deler denne bekymringen, og mener det er en særlig svakhet ved langtidsplanen at den ikke legger vekt på koblingen mellom forskning og høyere utdanning. Dette kommer tydelig fram når ambisjonen for forskning er at den skal være «verdensledende», mens ambisjonen for høyere utdanning er at den skal være «god». Den manglende broen mellom disse ambisjonene er påfallende. Bred rekruttering til høyere utdanning, god oppfølging av studenter, høy kvalitet på undervisningen og god integrering av forskning i studiene, er avgjørende for å sikre gode forskere i fremtiden. Dette medlem mener langtidsplanen må integrere mål og prioriteringer også for høyere utdanning.

Dette medlem er opptatt av at forskning og høyere utdanning ikke er instrumenter for verdiskaping, men må hvile på et mye bredere samfunnsmandat. Universiteter og høyskoler skal være frie, demokratiske og kritiske samfunnsinstitusjoner, og organiseringen av forskning og undervisning må sees i lys av dette. Institusjonene må være autonome, og ikke oppleve politisk detaljstyring som svekker den frie forskningen og undervisningen. Institusjonene spiller en viktig demokratisk rolle i kraft av sin kunnskap og sin mulighet til å stille nye spørsmål og se samfunnet med et kritisk blikk. Utdanningsinstitusjonene må ikke reduseres til «kunnskapsbedrifter» som «produserer» studenter, men behandles som institusjoner med en avgjørende betydning for et samfunns kunnskap, dannelse, demokrati og selvforståelse.

Dette medlem mener regjeringens forslag til langtidsplan bygger på et altfor instrumentelt syn på forskning og utdanning. Forskning og høyere utdan-

ning er først og fremst viktig fordi kunnskap er en viktig «konkurransfaktor» for norsk næringsliv, og for å «heve kvaliteten på arbeidskraften». Et særlig mål er at norsk forskning skal bli «verdensledende» og at norsk forskning skal få «økt gjennomslag og økt internasjonal synlighet». Dette medlem mener en slik instrumentell framstilling er et dårlig utgangspunkt for en plan som skal ta norsk forskning og høyere utdanning inn i en uviss framtid. Det samfunnet vårt vil trenge, er studenter med brede grunnkunnskaper, kritisk sans og nysgjerrighet, ikke studenter med kunnskap som er strengt tilpasset kravene til ulike yrker i arbeidslivet slik det er akkurat i dag. Spesielt vil dette medlem legge vekt på behovet for å satse mer på fri grunnforskning og banebrytende forskning.

Dette medlem mener videre at langtidsplanen ikke erkjenner hvilken enorm omstilling Norge står overfor når vi vet at våre inntekter fra petroleumssektoren vil falle dramatisk og at verden må omstille energibruken fra fossil til fornybar energi. At klima, miljø og miljøvennlig energi er en satsing i planen er en selvfølge, men planen foreslår ingen grep som vil flytte ressurser innenfor forskning og høyere utdanning bort fra petroleumsforskning og over til andre satsinger. Dette medlem mener de store programmene som PETROMAKS 2 ikke kan videreføres som i dag, og at det må tas kraftfulle grep for å sikre at de store pengene og de beste forskerne ikke lenger trekkes mot en sterkt statlig subsidiert petroleumsforskning.

Dette medlem mener at ambisjonsnivået i en langtidsplan som strekker seg til 2024, ikke svarer til det behovet samfunnet vårt står overfor. Både de store samfunns- og miljøutfordringene og hensynet til verdiskaping tilsier at vi bør bruke vesentlig større samfunnsressurser på forskning og høyere utdanning enn vi gjør i dag. Dette medlem mener derfor at målet i planperioden, om å bruke 1 pst. av BNP til offentlige bevilgninger til FOU, bør justeres opp, at de 500 nye rekrutteringsstillingene innen 2018 bør suppleres med en videre opptrapping for rekrutteringsstillinger og andre forskerstillinger, samt at det bør lages en plan for å redusere midlertidighet i sektoren og sikre forskerne bedre arbeidsforhold.

For å oppsummere mener dette medlem at langtidsplanen har fem store svakheter: Den er i for liten grad en forpliktende liste over prioriteringer, den mangler mål og prioriteringer for høyere utdanning, den bygger på et altfor instrumentelt syn på forskning og utdanning, den tar ingen grep for å redusere den uforholdsmessige subsidieringen av petroleumsforskning, og den har for lave ambisjoner.

Med bakgrunn i dette fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for å dreie forskningsinnsatsen fra petroleum til fornybare ressurser.»

«Stortinget ber regjeringen komme med en plan for videre opptrapping av rekrutteringsstillinger og andre forskerstillinger ut planperioden til 2024.»

Komiteen vil understreke at gode koblinger mellom forskning og utdanning er avgjørende for å sikre høy kvalitet i utdanning, men at det også er en forutsetning for kvalitet i forskningen. Studenter med forståelse for og innsikt i forskning er utgangspunktet for at man kan rekruttere godt kvalifiserte kandidater til forskning, men også for å sikre arbeidslivet reell tilgang til å ta i bruk forskningsresultater. Forskningsbasert utdanning må derfor sees som en forutsetning for å utdanne de kandidatene samfunnet trenger.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, mener at høyere utdanning og forskning er uløselig knyttet til hverandre. Flertallet viser til at flere aktører har etterlyst mer vektlegging av høyere utdanning i langtidsplanen. Flertallet viser til finansieringsutvalgets rapport «Finansiering for kvalitet, mangfold og samspill. Nytt finansieringssystem for universiteter og høyskoler», som ble lagt frem 7. januar 2015, og til regjeringens varslede stortingsmelding om struktur i norsk høyere utdanning. Flertallet forventer at regjeringen setter klare mål for kvalitet i høyere utdanning og adresserer hvordan samspillet mellom forskning og høyere utdanning kan optimaliseres fremover. Flertallet ser det som naturlig at samspillet mellom forskning, utdanning og innovasjon er nøkkelen til videreutvikling av kunnskapsamfunnet. Flertallet understreker at regjeringen har uttrykt høye ambisjoner på vegne av kunnskapsnasjonen. Med langtidsplanen og gjennomgangen av høyskole- og universitetsstrukturen vil vi stå bedre rustet til å møte utfordringene og gripe mulighetene i kunnskapsamfunnet i fremtiden.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener høyere utdanning har fått minimal plass i langtidsplanen. Høyere utdanning og forskning hører nøye sammen, både fordi institusjonene i UH-sektoren skal løse begge disse to oppgavene parallelt, og fordi det er vedtatt politikk at studenter skal møte forskningsaktiviteter i studieløpet. Begrunnelsen for dette er at alle kandidater som tar høyere utdanning, bør ha god kunnskap og kjennskap til forskning og hvordan forskning foregår. Dessuten

bør det være en sammenheng og et samspill i ressursbruken mellom utdanning og forskning, siden de fleste stillinger i UH-sektoren har begge oppgaver i seg.

Disse medlemmer vil peke på at det ikke legges fram noen nye tiltak eller konkrete planer for utdanning. Disse medlemmer mener Norge trenger en langtidsplan der hele kunnskapstriangelet – forskning, høyere utdanning og innovasjon – sees i sammenheng. Høy kvalitet i alle disse tre leddene, og gode koblinger mellom dem, er avgjørende for å realisere målet om at ny kunnskap raskt skal kunne tas i bruk av kompetente arbeidstakere. Disse medlemmer vil påpeke at det er en svakhet ved regjeringens forslag til langtidsplan at det ikke legges fram konkrete forslag eller planer for hvordan man vil prioritere framtidig satsing på høyere utdanning.

Disse medlemmer anser at meldingen begrenser seg til å legge fram en langtidsplan for forskning og mener det er mest hensiktsmessig å be regjeringen komme tilbake til Stortinget med en stortingsmelding for høyere utdanning. I den forbindelse vil disse medlemmer minne om det enstemmige vedtaket fra behandlingen av Innst. 372 S (2012–2013) om at regjeringen skal legge fram en stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme en stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning.»

Disse medlemmer mener langtidsplanen må ha en langt mer konkret plan for hvordan Norge vil videreutvikle forskningsbaserte utdanninger av høy kvalitet generelt, og for den mer spesifikke satsingen på utdanning innenfor hvert av de prioriterte tematiske områdene. Videre vil disse medlemmer påpeke flere konkrete forslag om utdanning som vil styrke hele langtidsplanen. Disse medlemmer mener langtidsplanen bør inneholde konkrete ambisjoner for hva begrepet forskningsbasert utdanning skal bety i praksis i årene framover. Disse medlemmer har allerede understreket betydningen av å se forskning og utdanning i sammenheng, og mener at et av tiltakene i planen burde være fastsatte ambisjoner for fagevalueringer som foretas av NOKUT og Norges forskningsråd i fellesskap, og en beskrivelse av omfanget av dette tiltaket.

Disse medlemmer vil foreslå en forsterket satsing på ordningen Senter for fremragende utdanning (SFU), gjennom en styrket satsing på hver enkelt SFU og opprettelse av flere SFUer. Disse medlemmer mener langtidsplanen bør adressere utfordringen med at det finnes flere insentiver for god forskning enn for god utdanning. Disse medlemmer mener langtidsplanen bør inneholde konkrete

tiltak med mål om at undervisning skal få høyere status. Disse medlemmer vil peke på tiltak som større vektlegging av undervisningskompetanse ved tilsetning i vitenskapelige stillinger, og krav om at de som underviser må holde sin formelle undervisningskompetanse ved like gjennom karrieren. Disse medlemmer mener også tiltak som gir utdanningsledelse større uttelling for ansatte bør være en del av langtidsplanen, og at institusjonene stimuleres og oppfordres til å lage egne forskerlinjer for dem som har talent for og ambisjoner om å bli forskere.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme til Stortinget med forslag til tiltak for en mer forskningsbasert utdanning.»

2.2 Mål

Komiteen konstaterer at regjeringen følger opp målene fra Meld. St.18 (2012–2013) og i tillegg velger å utdype disse med styrket konkurransekraft og innovasjonsevne, for å løse store samfunnsutfordringer og utvikle fagmiljøer av fremragende kvalitet.

Komiteen viser til at Norge ligger i verdens toppen i bruk av offentlige midler til FoU. Av medlemslandene i OECD er det bare ett land som bruker mer offentlige midler på forskning per innbygger enn Norge (sist tilgjengelige tall fra 2011). Tar vi med finansiering fra næringslivet, er Norge land nummer 15. Hovedårsaken til at Norge kommer uforholdsmessig dårlig ut når næringslivet inkluderes, skyldes vår næringsstruktur og betydningen av petroleumssektoren. Disse strukturelle utfordringene gjør det svært krevende på kort sikt å nå målet om 3 pst. av BNP på forskning. Om det skal ha mulighet til å lykkes, trengs en grundig analyse som peker ut en plan for hvordan dette konkret skal kunne skje.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, er tilfreds med at regjeringen har gjeninnført et tidfestet mål for at 3 pst. av BNP skal gå til forskningsformål innen 2030.

Flertallet viser til at den daværende opposisjonen, Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, var enig om behovet for et tidfestet mål ved behandlingen av Meld. St. 18 (2012–2013), jf. Innst. 372 S (2012–2013). Høyre og Fremskrittspartiet ønsket å tidfeste målet til 2030, mens Kristelig Folkeparti og Venstre ønsket å tidfeste målet til 2020.

Flertallet minner om at den rød-grønne regjeringen allerede i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 30 (2008–2009), jf. Innst. S. nr. 354

(2008–2009), fjernet tidfestingen av målet om at 3 pst. av BNP skal gå til forskningsformål.

Flertallet viser til at det allerede i budsjettet for 2015 er bevilget midler til oppfølging av langtidsplanen med over 800 mill. kroner. Blant de største tiltakene er 100 mill. kroner til en satsing på verdensledende fagmiljøer, 100 mill. kroner til forskningsinfrastruktur, 60 mill. kroner til fri prosjektstøtte og 115 mill. kroner for å stimulere til økt norsk deltakelse i Horisont 2020. Flertallet stiller seg bak regjeringens ambisjoner om følgende konkrete tiltak i løpet av perioden 2015–2018:

- trappe opp med 500 nye rekrutteringsstillinger
- trappe opp bevilgningene til forskningsinfrastruktur med 400 mill. kroner mer
- trappe opp bevilgningene for å stimulere til deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020, med 400 mill. kroner mer

Flertallet peker på behovet for å etablere konkrete opptrappingsmål for alle prioriteringer på et overordnet nivå. Konkretiseringen bør skje gjennom prosesser som er faglig forankret i Forskningsrådet.

Flertallet merker seg at regjeringen tar sikte på å nå målet om at offentlige bevilgninger til forskning og utvikling utgjør minst 1 pst. av BNP i perioden 2019–2020. Flertallet er opptatt av at det samtidig må stimuleres til økt forskning og utvikling i næringslivet. Målet om at dette skal utgjøre 2 pst. av BNP er ikke mulig å nå uten offentlige insentiver. Flertallet mener at norsk næringsstruktur tilsier at det er behov for sterkere offentlig stimulering for å gjøre næringslivet mer forskningsbasert, og samtidig stimulere til at flere sektorer/virksomheter prioriterer arbeid med forskning og utvikling. Flertallet vil derfor understreke at det er nødvendig å prioritere ulike tiltak for å stimulere til økt forskning i næringslivet. Flertallet viser blant annet til BIA, Skattefunn og Nærings-PhD som svært suksessfulle virkemidler for bedre og mer FoU i næringslivet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, vil peke på at budsjettet for 2015 blant annet også inkluderer en økning av midlene til Fri prosjektstøtte (FRIPRO) med 60 mill. kroner, at basisbevilgningene til UH-sektoren øker med 54 mill. kroner, det legges opp til å bygge 2000 nye studentboliger, og studiestøtten øker med 1 pst. utover forventet prisvekst.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener regjeringen følger opp ambisjonene om at 3 pst. av BNP skal gå til forskningsformål innen 2030. Disse medlem-

mer viser til Innst. 12 S (2014–2015) der det fremgår at regjeringen foreslo en markant styrking av de offentlige investeringene i forskningsbevilgningene for 2015. Ifølge NIFU (Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning) har offentlige bevilgninger til forskning aldri tidligere utgjort en høyere andel av BNP. Ifølge NIFUs analyse innebærer Høyre/Fremskrittspartiet-regjeringens forslag til statsbudsjett for 2015 en samlet bevilgning til forskning og utvikling på 30 mrd. kroner. Det er vel 2,1 mrd. kroner mer enn i 2014, som tilsvarer en nominell vekst på 7,6 pst. og en realvekst på 4,2 pst. Denne veksten kommer året etter en realvekst på 4,1 pst. i 2014-budsjettet. NIFUs statsbudsjettanalyse viser at FoU-bevilgningenes andel av samlet statsbudsjett er på sitt nest høyeste siden år 2000. Andelen av brutto nasjonalprodukt (BNP) er anslått til 0,93 pst. høyere enn noe tidligere år på 2000-tallet. FoU-bevilgningene målt som andel av BNP har vært høyest i de to budsjettene som Høyre/Fremskrittspartiet-regjeringen har hatt ansvar for. Dersom også anslått proveny tap knyttet til Skattefunn-ordningen regnes med, øker BNP-andelen av statsbudsjettets utgifter til FoU i 2015 til én pst. av BNP, også det betydelig høyere enn tidligere år. Med budsjettforliket mellom de fire samarbeidspartiene på Stortinget ble den totale forskningsinnsatsen ytterligere styrket med nærmere 100 mill. kroner til eksempelvis basisbevilgninger til UH-sektoren, Forny 2020, marin forskning, Havforskningsinstituttet og klima- og miljøforskning. I tillegg ble det gjennom forliket bevilget midler til ytterligere 100 stipendiatstillinger i UH-sektoren.

Disse medlemmer mener regjeringen har satt forskning og høyere utdanning høyt på den politiske agendaen gjennom flere tiltak, blant annet denne meldingen (LTP), ambisiøse budsjetter og den varslede stortingsmeldingen om struktur i universitets- og høyskolesektoren.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er riktig å ha et langsiktig mål om å øke andelen forskning til 3 pst. av BNP innen 2030. 1 pst. av dette bør finansieres av det offentlige. Disse medlemmer mener det krever en konkret strategi for å øke næringslivsforskningen om man skal lykkes, og har merket seg at Fremskrittspartiet og Høyre fremmet forslag om en slik plan i forrige stortingsperiode, men ikke følger opp i regjering.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil understreke hvor mye langsiktighet og forutsigbarhet betyr for forskningsmiljøene. Langtidsplanen har en tiårig ramme, men den skal

legge grunnlaget for forskning og høyere utdanning i et mye lengre tidsperspektiv. I denne tiden skal Norge utvikle seg til et nullutslippssamfunn, møte store samfunnsmessige utfordringer, som eldrebølgen, og omstille næringslivet til et liv etter oljen. Det vil kreve banebrytende forskningsmiljøer med mulighet til å forfølge virkelige gjennombrudd. Dette medlem mener mer øremerking, mer programforskning og en stadig større resultatbasert andel av forskningsbevilgningene er feil vei å gå for å legge til rette for slike miljøer. Tvert imot bør en større andel av forskningsbevilgningene gis som frie midler, og universiteter og høyskoler i større grad finansieres gjennom basisbevilgninger. Dette medlem viser til Sosialistisk Venstrepartis alternative statsbudsjett for 2015, der Sosialistisk Venstreparti foreslo å redusere den resultatbaserte andelen, og øke basisbevilgningene og de frie forskningsmidlene. En slik dreining vil gjøre forskningsmiljøene bedre i stand til å nå de samfunnsmessige målene i langtidsplanen, men vil også styrke forskningen som en uavhengig, nysgjerrighetsdrevet og kritisk del av samfunnet vårt.

Komiteen er tilfreds med valget av seks hovedområder og mener dette gir en god føring på hvilke kunnskapsområder det skal satses på i årene som kommer. Mange departementer har ansvar for områder som ligger under disse seks hovedområdene. I komitéinnstillingen om forskningsmeldingen uttrykker en samlet komité en forventning om bedre samordning av forskning på tvers av departementer, direktorater, organisasjoner og næringer. Kunnskapsdepartementet har koordineringsansvaret, noe komiteen er enig i.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at en stor svakhet med langtidsplanen er at den i liten grad forplikter de andre departementene. Sektorprinsippet gjelder også på forskningsfeltet, og da er det uheldig at langtidsplanen i liten grad tar det i betraktning. Den forplikter ingen andre departement enn Kunnskapsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. Ved fjorårets budsjett var det disse to departementene som bar budsjettøkningene alene. I de andre departementene var det en reell nedgang i bevilgninger til forskning, med unntak av Olje- og energidepartementet. Dette understreker behovet for å ta alle sektordepartementer med i en melding som handler om kunnskapsutviklingen på alle områder i langt større grad enn det vi ser i denne langtidsplanen.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at langtidsplanen er fremlagt av hele regjeringen og derfor forplikter alle

departementer. Disse medlemmer viser videre til at det gjennom målet om at den offentlige innsatsen skal utgjøre 1 pst. av BNP til forskning, vil være naturlig å forvente en styrket innsats i de seks prioriterte områdene, slik langtidsplanen beskriver.

2.3 Fagfolk

Komiteen vil understreke betydningen av dyktige og kompetente fagfolk i utdannings- og forskningsmiljøene. Det er deres kunnskaper og kompetanse som er den viktigste av alle komponenter i denne sektoren. Forskerforbundets mye brukte begrep, hjernekraftverk, uttrykker betydningen av kvalitet i høyere utdanning og økt forskningsinnsats som nøkkelen til å sikre framtidig verdiskaping og velferd, og de ansattes betydning i så måte. Komiteen vil derfor understreke betydningen av en god og velfungerende utdanningssektor, fra barnehage til forskerutdanning. Det er spesielt viktig at universitetene og høyskolene legger til rette for talentene slik at de opplever faglig utfordrende studier og muligheter til å møte forskning tidlig. Komiteen ser det som viktig at sektoren er dimensjonert riktig for å tilfredsstille samfunnets behov for kandidater, både til undervisning, forskning og til samfunnet for øvrig.

Komiteen konstaterer at regjeringen ønsker å øke antallet rekrutteringsstillinger med 500 stillinger innen 2018.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at det ved behandlingen av Prop. 1 S (2014–2015), jf. Innst. 12 S (2014–2015), etter budsjettavtalen av 21. november 2014 mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, ble satt av 150 nye rekrutteringsstillinger fra 2015. Dette er en god start på et nødvendig løft for nye rekrutteringsstillinger.

Komiteens medlem fra Venstre har over flere år etterlyst en opptrapping av rekrutteringsstillinger og viser i denne sammenheng bl.a. til Venstres alternative statsbudsjett for 2015 der det ble foreslått 500 nye stipendiatstillinger.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, konstaterer at vi står foran et generasjonsskifte i en del forskningsmiljøer. Dette gir muligheter til å drive en offensiv rekrutteringspolitikk hvor flere kjente utfordringer kan gripes fatt i. Akademia har betydelige utfordringer hva gjelder likestilling. Utgangspunktet er godt, siden det er flere kvinner enn menn som er studenter. I 2012 var det

også omtrent like mange kvinner som menn som avla doktorgrad. Men det er utfordringer knyttet til store forskjeller mellom fag (særlig MNT-fagene), og det er få kvinner i toppstillinger på universiteter og høyskoler. Dessuten er knapt én av fire professorer kvinner. Kvinneandelen blant forskere i næringslivet og høyere stillinger i instituttsektoren er lav. Støtten til kvinnelige forskere fra Forskningsrådet er lav, og Norge kommer ikke særlig godt ut i internasjonale sammenligninger av andelen kvinner i akademiske toppstillinger, til tross for gode velferdsordninger som er viktige for å øke kvinners yrkesdeltakelse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil peke på at erfaring fra institusjoner som har klart å øke andelen kvinnelige ledere, viser at det trengs en bevisst strategi og en målrettet plan som ligger klar før lederstillinger skal besettes. Disse medlemmer konstaterer at regjeringen ikke vier perspektiver knyttet til kjønn plass overhodet; dette til tross for at det er integrert i alle EUs programmer og i Forskningsrådets virkemidler. Kjønnsbalanse i forskningen er også et tema i forskningsmeldingen. Vi vet mye om manglende kjønnbalanse i forskningsstillinger og de negative konsekvensene dette har for kvaliteten i forskningen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, kan ikke se at langtidsplanen omtaler de muligheter som ligger i at 14 pst. av befolkningen har innvandrerbakgrunn. En god del av disse har akademisk bakgrunn. Internasjonalisering er avgjørende for økt kvalitet i forskningen. Mennesker med annen kulturbakgrunn og kompetanse i språk er en ressurs som bør tas i bruk mer systematisk enn det vi ser i dag.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, mener det også bør vurderes om det bør utarbeides en plan for rekruttering til forsker- og undervisningsstillinger og en langsiktig plan for antall studieplasser.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen Solberg har fulgt opp det arbeidet om ansettelsesforhold som ble igangsatt av regjeringen Stoltenberg II. Disse medlemmer viser til at regjeringen har sendt på høring et forslag om endringer i forskriften til tjenestemannsloven som innebærer at fortrinnsretten til faste kombinerte stillinger avgrenses. Dermed vil et av hindrene for fast tilsetning på tidsavgrenset

finansiering falle bort. Dersom endringen gjennomføres, har disse medlemmer forventninger til at andelen som tilbys fast ansettelse, vil få et vesentlig løft.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det fortsatt er et stort problem at sektoren preges av høy grad av midlertidighet, selv om det ble en kraftig nedgang under den forrige regjeringen, fra 19,7 prosent i 2005 til 14,8 prosent i 2012. Disse medlemmer mener en strategi for å få ned midlertidigheten i sektoren hører hjemme i en langtidsplan for forskning og høyere utdanning. Det bør være et mål å redusere omfanget av midlertidighet, og ved institusjoner der dette er et problem bør det utarbeides egne handlingsplaner. Økonomiske virkemidler bør også vurderes om dette ikke gir resultater.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen lage en rekrutteringsstrategi for hvordan sikre mindre bruk av midlertidighet i universitets- og høyskolesektoren, en bedre kjønnsbalanse, og bedre og mer målretta og systematisk internasjonal rekruttering.»

2.4 Utstyr

For mange utdannings- og forskningsmiljøer er godt og moderne utstyr vesentlig for å kunne levere relevant utdanning og forskning. Komiteen mener det er en viktig oppgave for en langtidsplan å skissere behovet for oppgradering av utstyr, og har merket seg at regjeringen foreslår en økt bevilgning på 400 mill. kroner til dette formålet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti etterlyser en mer detaljert analyse og plan for sektorens framtidige behov for utstyr, og viser til forslag under punkt 2.5 nedenfor.

2.5 Bygg og vedlikehold

Komiteen anser at en av de viktigste hensiktene med en langtidsplan må være å se sammenhengen mellom investeringer i bygg, infrastruktur og menneskelig kompetanse. Nye bygg og oppgradering av gamle bygg bør derfor inn i en slik plan.

Komiteen støtter regjeringens forslag om prioritering av nytt bygg for livsvitenskap, farmasi og kjemi ved Universitetet i Oslo og oppgradering av Marinteknisk senter (Ocean Space Center) i Trondheim. Disse infrastrukturiltakene understreker sat-

singen på forskning og utvikling, og er i tråd med regjeringens tematiske satsingsområder.

Komiteen viser til at det er et stort etterslep innen vedlikehold og til dels gammel og nedslitt bygningsmasse i sektoren, dette er godt belyst av blant annet Riksrevisjonen. Komiteen viser også til at store deler av dagens bygningsmasse verken er bygget for det antall studenter institusjonene har i dag, eller det behovet nye og moderne undervisningsmetoder gir oss. Komiteen mener det er nødvendig for å sikre forutsigbarhet for sektoren og institusjonene at det utarbeides en investeringsplan for investeringer i bygg i kunnskapssektoren.

Komiteen viser til at Riksrevisjonen i Dokument 3:4 (2012–2013) til Stortinget har påpekt betydelige mangler og utfordringer ved en rekke bygg universitets- og høyskolesektoren. En tredel av statlig eiendomsmasse i universitets- og høyskolesektoren er i en dårlig tilstand, og dette gjelder særlig bygg som Kunnskapsdepartementet har ansvaret for. Situasjonen ved en del bygg på institusjonen er så dårlige at universitetene og høyskolene må bruke betydelig del av sitt handlingsrom for å sikre at byggene fortsatt kan være i bruk.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, merker seg at det har kommet et klart ønske fra sektoren om en tydeligere prioritering av investeringer i bygg utover det som er skissert i langtidsplanen. Flertallet mener det er viktig at slike prioriteringer gjøres på et velfundert faglig grunnlag som er bredt forankret i sektoren. På bakgrunn av dette mener flertallet at en videre konkretisering av langtidsplanen bør være at det i forbindelse med rulleringen av planen i 2018 utarbeides en investeringsplan/køordning for byggeprosjekter. Flertallet mener dette vil være en nyttig konkretisering av ambisjonene i langtidsplanen for bygg og investeringer.

Flertallet viser til at det i statsbudsjettet for 2015 ble bevilget 75 mill. kroner til oppgradering av bygg ved UH-institusjoner som eier sin egen bygningsmasse. Flertallet viser til at dette er et første, viktig skritt for å bedre situasjonen. Dette innebærer et årlig økt investeringsnivå på 150 mill. kroner for å bevare og istandsette til ny bruk mye av den verdifulle infrastrukturen som bygningsmassen ved de selvforvaltende institusjonene representerer.

Flertallet fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med rulleringen av langtidsplanen i 2018 utarbeide en investeringsplan, køordning for investeringer, og større bygge- og vedlikeholdsprosjekter av bygg i universitets- og høyskolesektoren.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener langtidsplanen bør omtale og skissere en strategi og rekkefølge for nybygg, større rehabiliteringer og utstyr.

Disse medlemmer er kritiske til at planen ikke går inn på flere byggeprosjekter i sektoren eller omtaler behovet for oppgradering og vedlikehold.

Disse medlemmer mener langtidsplanen for forskning og høyere utdanning har potensial i seg å bli et nyttig styringsverktøy for kunnskapssektoren. Disse medlemmer mener at denne planen, langs de samme linjer som Nasjonal transportplan, skal legge føringer for hvilke investeringer som skal gjøres på feltet, og på den måten skape grunnlag for langsiktig styring.

Med bakgrunn i dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen raskest mulig komme til Stortinget med en ferdig investeringsplan, koordeining for investeringer og større vedlikeholdsprosjekter av bygg i kunnskapssektoren, samt en analyse og plan for sektorens fremtidige behov for utstyr.»

2.6 Horisont 2020

Internasjonalt samarbeid er avgjørende for å klare å løfte kvaliteten i høyere utdanning og forskning. Komiteen er derfor tilfreds med at regjeringen følger opp den forrige regjeringens forslag og Stortingets vedtak om full deltakelse i EUs forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020.

Komiteen merker seg at regjeringen vil øke bevilgningene til stimuleringsordninger med 400 mill. kroner innen 2018.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener det er viktig at Norge deltar fullt ut i Horisont 2020, slik den forrige regjeringen foreslo og et samlet storting har sluttet seg til. Flertallet er tilfreds med at regjeringen vil øke bevilgningene til stimuleringsordninger knyttet til Horisont 2020 med 400 mill. kroner innen 2018. Disse midlene vil være særlig viktig for forskningsinstituttene, som mottar betydelig mindre basisfinansiering enn utdanningsinstitusjonene. Forskningsinstituttene viktige oppdrag med å mobilisere næringslivet til deltakelse i programmet kan ikke underkommuniseres. Flertallet viser videre til at regjeringen i 2014 la frem en egen strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU, hvor målet er at 2 prosent av alle pengene som lyses ut gjennom Horisont 2020 skal tilfalle norske fagmiljøer.

2.7 Hav

Komiteen viser til at havområdene der Norge har suverenitet, er åtte ganger større en fastlandet. Mye av vår økonomiske aktivitet, samferdsel, miljømessige plassering og sikkerhetspolitiske situasjon handler om vårt forhold til disse store havområdene. Komiteen mener det derfor er opplagt at forskning om hav og kyst må prioriteres.

Komiteen vil understreke at forskningen om hav og kyst må være en del av omstillingen fra et fossilt til et fornybart næringsliv. Komiteen slutter seg til at utvikling av norsk teknologi og omstilling til lavutslippssamfunnet vil bli særskilt prioritert.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, understreker betydningen av havet og kysten i det norske samfunnet. Petroleumsnæringen har gitt oss høy velstand og vil være en viktig næring for Norge også i de kommende årene. Det er fortsatt behov for ny kunnskap og teknologi for å utnytte gjenværende petroleumsressurser på norsk sokkel. Flertallet understreker at forskning og teknologi i og fra petroleumsnæringen også bør brukes i en slik omstilling.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er godt fornøyd med at hav har fått en så sentral plass i langtidsplanen. Meldingen begrunner dette på en god måte. Disse medlemmer finner det derfor skuffende at regjeringen ikke har en god nok forvaltningspolitikk for havområdene. For eksempel har ikke regjeringen tatt endelig stilling til behovet for å legge fram en oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet nå. Dette er uheldig fordi gjennom utarbeidelse og behandling av forvaltningsplanene for de norske havområdene legges grunnlaget for kunnskapsbasert forvaltning og bærekraftig bruk. Under regjeringen Stoltenberg II ble det lagt fram forvaltningsplaner for alle de norske havområdene. Stortinget har forutsatt at planene skal rulleres slik at det til enhver tid er et oppdatert kunnskapsgrunnlag som forvaltningen baseres på.

2.8 Klima, miljø og miljøvennlig teknologi

Komiteen viser til at klimautfordringene utgjør vår tids store trussel. Konsekvensene av en global oppvarming vil påvirke oss alle, og for å forhindre dette må vi forberede oss på de varslede endringene. Komiteen mener det er vesentlig å erverve ny kunnskap for bedre å løse disse utfordringene.

Komiteen er tilfreds med at klima, miljø og miljøvennlig energi er ett av de store satsingsområdene i langtidsplanen.

Komiteen mener vi må intensivere innsatsen for å forstå mer om konsekvenser av klimaendringer i Norge. Kunnskap om tilpasning til klimaendringer er en viktig del av våre kommende utfordringer, og her trengs det større innsats innen både forskning og høyere utdanning. Komiteen vil peke på at det trengs en bred faglig tilnærming innen de aller fleste vitenskapelige områder, slik at vi setter oss i stand til å omskape samfunnet vårt til et lavutslippssamfunn. Selv om LTP er en tiårsplan, er det nødvendig å ha et lengre tidsperspektiv på utvalgte områder i forskningsstrategiene innenfor energi og klima (energi21, OG21 etc.).

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at statsbudsjettet for 2015 har en klar miljøprofil gjennom blant annet en kraftig økning i bevilgningene til kollektivtrafikk, både kjøp av persontrafikkjenester og økning i budsjettet til jernbanen. Bymiljøavtaler er en av de nye satsingene i budsjettet for 2015, der det ble satt av 70 mill. kroner som en start. I tillegg skal staten bidra med inntil 50 pst. av investeringskostnadene til store kollektivprosjekter i de fire største byene. Flertallet vil også understreke at Innovasjon Norges miljøteknologiordning ble styrket med 150 mill. kroner. Forskning på klima, miljø og miljøvennlig energi ble også styrket i budsjettet for 2015.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener kommunene trenger bedre planverktøy, og forskningen på hvordan kommunene best tilpasser seg klimaendringene, må styrkes, slik at kommunene får tilgang til oppdatert kunnskap om økt skredfare, konsekvenser av økt nedbørsmengde i sine områder og andre utfall av endret klima.

Disse medlemmer mener mange av løsningsene ligger i utviklingen av ny teknologi og at norsk industri har gode muligheter til å hevde seg på dette feltet.

Da bør det offentlige bidra med forskningsinfrastruktur for en industriell satsing. Disse medlemmer vil særlig trekke fram karbonfangst og lagring som et område hvor det offentlige må spille en tung rolle i perioden som er dekket av denne langtidsplanen. Både FoU-støtte, demo-satsinger og samspill med industrien blir viktig.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av å ta vare på norsk natur og de artene som lever der. Skal vi lykkes med en slik målsetting, trengs

kompetanse og ny kunnskap gjennom gode forskningsmiljøer. Det er viktig å beholde og styrke kompetansen på ulike arter og naturtyper, for å sikre arts mangfoldet. Disse medlemmer er særlig bekymret for fagområdene økologi og taksonomi, som spiller nøkkelroller for økt kunnskap og forståelse om natur. Tiltak for å styrke fagområdene gjennom relevante programmer i Forskningsrådet og gjennom Artsprosjektet er nødvendig.

Disse medlemmer konstaterer at det oppstår uheldige konflikter i spenningsfeltet vekst/vern, og mener derfor det er behov for et sterkt kunnskapsgrunnlag for hvordan en skal håndtere slike konflikter. Dette er viktig for å sikre mer effektive planprosesser og redusere konflikt- og kostnadsnivået i utbyggingssaker.

Disse medlemmer vil påpeke at meldingen tar opp behovet for en tverrfaglig tilnærming til miljøproblemet, og understreker betydningen av at dette blir fulgt opp. Miljøutfordringene er ikke bare en naturvitenskapelig utfordring, men en sektorovergripende samfunnsutfordring. I det store omstillingsarbeidet som må gjøres for å redusere utslipp og å tilpasse samfunnet klimaendringer som uansett vil skje, må naturvitenskap, samfunnsvitenskap og humaniora ha et tett tverrfaglig samarbeid. Denne sammenhengen bør være grunnleggende for det videre klimaarbeidet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet merker seg at regjeringen sier at den vil satse på forskning og utvikling innen klima, miljø og energi, herunder forskning innen transportsektoren. Disse medlemmer mener dette står i sterk kontrast til det faktum at regjeringen foreslo kutt på bevilgninger til transportforskning i statsbudsjettet for 2015. Disse medlemmer vil vise til at transportsektoren står for om lag en tredjedel av klimautslippene i Norge, og at forskning på teknologi og andre tiltak innen transportsektoren vil ha stor betydning for en omstilling til lavutslippssamfunnet. Disse medlemmer mener derfor det må satses mer på forskning innen transportsektoren, ikke mindre, som regjeringen foreslo i statsbudsjettet for 2015.

Disse medlemmer mener staten bør bidra til at det utvikles prosjekter som kan få fram lav- og nullutslippsteknologier for petroleumproduksjon. Demo2000-programmet kan tjene som modell for dette. Hensikten skal være i samarbeid med industrien å identifisere kjerneprosjekter som er samfunnsøkonomisk lønnsomme, men som ikke nødvendigvis er drivverdige for den enkelte lisens.

2.9 Fornyelse i offentlig sektor

Komiteen mener en velfungerende og god offentlig sektor er avgjørende for at Norge skal være et godt land å bo i for alle. Forventningene til og behovet for offentlige tjenester øker, samtidig som kravene til effektivitet er store. Komiteen mener høyere utdanning, innovasjon og forskning i samspill med statlige og kommunale aktører kan gi oss løsninger på mange av disse utfordringene.

Komiteen mener omstilling og fornyelse av og i offentlig sektor er nødvendig for å opprettholde dagens velferdstilbud. Det offentlige leverer tjenester til innbyggerne i alle faser av livet, og innovasjon og utvikling er av avgjørende betydning for hele tiden å kunne levere bedre tjenester. Komiteen peker på at utviklingen i oppvekstsektoren så vel som i helse- og omsorgssektoren i fremtiden vil være mer preget av kunnskap og ny teknologi.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener at det bør vurderes hvordan offentlige innkjøp kan stimulere til mer innovasjon i offentlig sektor.

2.10 Muliggjørende teknologier

Komiteen konstaterer at den teknologiske utviklingen går raskere enn noen gang. Stadige nyvinninger innenfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), nanoteknologi og bioteknologi endrer samfunnet rundt oss raskt. Komiteen mener dette er områder som krever mer forskning, innenfor disse fagene, men også bredere anlagt forskning, siden den teknologiske utviklingen forandrer samfunnet som helhet og gir næringsliv og offentlig sektor nye utfordringer.

Komiteen støtter satsingen på muliggjørende teknologier, men vil samtidig påpeke at denne type forskning kan reise en rekke etiske problemstillinger. Det er viktig at forskningen hviler på god forskningsetikk. Komiteen vil derfor understreke behovet for et godt samarbeid mellom De nasjonale forskningsetiske komiteer og forsknings- og utdanningsinstitusjonene.

2.11 Innovativt næringsliv

Komiteen mener Norge trenger et konkurransekyktig næringsliv. Det krever høy kvalitet i høyere utdanning, mer innovasjon, mer forskning generelt, mer næringsrettet forskning og mer kommersialisering av forskningsresultater.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at Stortinget

har satt av 167 mill. kroner til Norges medlemskap i Copernicus i 2014-budsjettet. Flertallet mener at norsk medlemskap i Copernicus er viktig for en rekke forskningsmiljøer i Norge.

Flertallet viser til budsjettforliket for 2015, der det ble avsatt 32 mill. kroner i økt bevilgning til landbruksforskning sammenlignet med regjeringens forslag til statsbudsjett. Dette betyr en styrking av bevilgningene til landbruksforskning på 12,9 mill. kroner sammenlignet med 2014. Flertallet mener landbruksforskning er et viktig bidrag for å nå målsettingene innenfor landbruks- og matpolitikken.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er tilfreds med at regjeringen likevel, etter budsjettforliket i Stortinget, viderefører deltakelse i et program av så stor forskningspolitisk betydning som Copernicus. Programmet skal støtte opp under bærekraftig ressursforvaltning, sivil sikkerhet, klima og miljø, og er viktig for datainnsamling og analyse med hensyn til havovervåking, overvåking av klimaendringer og miljøtrusler, katastrofehendelser og overvåking av rasfare.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen kutter i forskning og utvikling og innen viktige områder som marin sektor, romfart, jord og skog. Disse partiene mener det må satses mer på disse sektorene, ikke mindre. Det er spesielt skuffende at regjeringen nedprioriterer forsknings- og utviklingsmidler innen både marin sektor og jord- og skogbruk, da dette rammer den framtidige satsingen på den kunnskapsbaserte bioøkonomien. Arbeiderpartiet mener økt produksjon og verdiskaping med utgangspunkt i verdikjedene for jord- og skogbruk vil være en del av løsningen knyttet til globale utslipps- og ressursutfordringer samtidig som det gir fastlandsøkonomien flere ben å stå på. Det må satses mer – ikke mindre – på disse næringene.

2.12 Fagmiljøer i verdensklasse

Komiteen merker seg at regjeringen er opptatt av å satse på verdensledende fagmiljøer og at vi som nasjon skal hevde oss på områder vi er gode på, og der vi har mulighet for å lykkes spesielt godt. Dette for å sikre bedre konkurransekraft og styrket evne til å møte samfunnsutfordringer.

Komiteen mener at opprettelsen av Sentre for fremragende utdanning (SFU) var en god begynnelse på en økt satsing på kvalitet i høyere utdanning. Det vil være naturlig å styrke samhandlingen mellom SFU og de andre initiativene for eksellens innen forskning, fremragende utdanning og virkemidler på utdanningsfeltet. Komiteen forventer en økt satsing på SFU-ordningen i de kommende statsbudsjettene.

Komiteen forventer en økt satsing på virkemidler som stimulerer sterke forskningsmiljøer til å satse mer på utdanning, i de kommende statsbudsjettene.

Komiteen mener en videre satsing på virkemidler som Sentre for fremragende forskning (SFF), Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI) og Sentre for fremragende utdanning (SFU) vil være med på å bygge fagmiljøer i verdensklasse. Komiteen vil også understreke viktigheten av god kopling mellom utdanninger og verdensledende fagmiljøer ved universiteter, høyskoler, sykehus, forskningsinstitutter og næringsliv. På den måten kan man utnytte fagmiljøenes styrke til å heve kvaliteten på utdanningen og skape førsteklasses utdanningstilbud.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er riktig med ambisjoner om toppforskning i verdensklasse. Men det er viktig at en slik satsing ikke går ut over praksisnær forskning som bl.a. foregår ved landets høyskoler.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener satsingen i statsbudsjettet for 2015 har fått en klar slagside i retning av eliteforskning, på bekostning av praksisnær forskning blant annet ved høyskolene.

2.13 Nærmere om ulike forskningsområder

Komiteen har merket seg at regjeringen er sitt eget forskningsutvalg, slik at statsministeren og hele regjeringen for øvrig deltar aktivt i viktige forskningspolitiske saker. Det understreker betydningen av at det er det enkelte departement som har ansvaret for kunnskapsutvikling og kompetanseutvikling på sitt fagfelt. Hovedlinjene i norsk forskningspolitikk er det bred enighet om. Vi trenger mer kunnskap, kompetanse, forskning og innovasjon for å møte de store samfunnsutfordringene og styrke konkurranseevnen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at alle fagområder, departementer og direktorater må evne å prioritere forskning og kompetanseutvikling. Det kan ikke ligge til Kunnskapsdepartementet alene å sikre bredden på dette når vi skal løse de store utfordringene knyttet til klima, helse og velferdstjenester, for å nevne noen eksempler.

Helse

Komiteen mener det er behov for en kraftfull satsing på økt helse- og omsorgsforskning.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, har i den forbindelse særlig høye forventninger til økt deltakelse i EUs forsknings- og innovasjonsprogram Horisont2020.

Komiteen mener det overordnede målet er bedre pasientbehandling gjennom kliniske studier, tjenesteinnovasjon, kvalitet og prioritering. Norge bør sette seg høye mål, ikke bare for de etablerte disiplinene og profesjoner innen helsevesenet, men også artikulere en ambisjon om kunnskapsbasert innovasjon i utvikling av nye relevante tilbud og tjenester, slik som velferdsteknologi og musikkterapi. Rus og psykisk helse er to områder som bør få økt prioritet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil videre understreke at i tillegg til universitets- og høyskolesektoren bør alle helseforetak og alle ideelle sykehus med driftsavtale ha forskning som en betydelig og integrert del av sin virksomhet. Regjeringen Stoltenberg II foreslo 100 mill. kroner ekstra årlig til forskning i sykehusene for 2014.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Arbeiderpartiet foreslo en tilsvarende økning for 2015.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at det er behov for en betydelig økning av utdanningskapasiteten i flere helsefag for å møte helse- og omsorgstjenestens behov. Innen medisin bør det være et mål å øke andelen leger utdannet i Norge fra dagens 60 pst. til nærmere 100 pst. av behovet. Det er også behov for flere studie-plasser i farmasi, psykologi og musikkterapi.

Disse medlemmer ser behovet for et tettere samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og kommuner og foretak, for å sikre og bedre dimensjonere de ulike utdanningstilbud og praksisplasser samt utvikling av innhold.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener her at en hensiktsmessig måte er å etablere samordningsfora som tilsvarer foretaksinndelingen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg at HelseOmsorg21 framhever behovet for økt forskning innen primærhelse, og mener det bør vurderes å etablere et tilsvarende organ mellom universitetene, høyskolene og kommunene som det vi har i dag mellom universitetene og de regionale helseforetak, for å

samordne både utdannings- og forskningssaker, og med egne søkbare midler. De regionale miljøene bør definere forskningsoppdragene.

Men for å oppnå best mulig kvalitet mener komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre at det bør være åpen konkurranse, og ikke slik som i dag, at kun ansatte i foretak kan søke på forskningsmidlene som kanaliseres gjennom de regionale helseforetakene. Publisering og internasjonalt samarbeid bør premieres.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjøre de nødvendige endringer slik at det meste av helseforetakenes forskningsmidler blir gjenstand for åpen konkurranse.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre viser til at HelseOmsorg21-strategien er en strategisk kunnskapsplattform for sektoren, og topplederforum er en ny, varig møtearena for helse- og omsorgsforskning og innovasjon. Disse medlemmer mener at disse arenaene må videreutvikles blant annet i samarbeid med Legemiddelindustrien og Norsk Industri, som var pådrivere for disse tiltakene. Vi må sikre samordning og dialog mellom næringsliv, gründere, akademia, kommune- og spesialisthelsetjenesten og brukerne. Vi må favne hele verdikjeden fra forebygging til tjenesteyting i sykehus og kommune.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet merker seg anbefalingene fra HelseOmsorg21 der det uttrykkes følgende:

«HelseOmsorg21 mener at RHF-midlene bør kunne benyttes til forskning som det regionale samarbeidsorganet ser behov for nå? det gjelder å videreutvikle spesialisthelsetjenesten. Dette kan for eksempel inkludere samfunnsvitenskapelige og teknologiske fagmiljøer forankret i UoH eller instituttsektoren, gitt at kunnskapsbehovet er forankret i helseforetakene. Dette vil kunne vurderes og besluttes av relevant samarbeidsorgan mellom det regionale helseforetaket og universitetene.»

Disse medlemmer slutter seg til denne vurderingen.

Disse medlemmer viser til at HelseOmsorg21-strategien er en strategisk kunnskapsplattform for sektoren og forutsetter at aktørene i sektoren engasjeres i oppfølgingen av strategien. Det er viktig å sikre samordning og dialog mellom

næringsliv, gründere, akademia, kommune- og spesialisthelsetjenesten og brukerne, slik at hele verdikjeden fra forebygging til tjenesteyting i sykehus og kommune ivaretas.

Komiteen er opptatt av at vi skal ha kunnskapsbaserte tjenester og en kunnskapsbasert politikk. Helsesektoren skal utvikles gjennom god bruk av innovasjon i samarbeid med næringslivet. Det er i dag mange gode samarbeid med industrien. Gjennom kliniske studier kan vi teste om nye behandlingsmetoder har effekt og om de er sikre. Fra 2011 til 2012 hadde Norge en økning i antall legemiddelstudier. På kreftområdet var økningen på 100 pst. Studier initiert av det offentlige økte med omtrent 60 pst., og vi må legge til rette for en videre vekst.

Komiteen viser til at helseregionene i 2012 etablerte et nasjonalt nettverk for klinisk forskningsinfrastruktur – NorCRIN. Nettverket skal legge til rette for raskere gjennomføring av kliniske multisenterstudier og må styrkes og videreutvikles. På nordisk nivå har Norge vært en pådriver for etableringen av et tilsvarende nordisk nettverk forankret i et treårig nordisk pilotprosjekt om kliniske multisenterstudier – Nordic Trial Alliance. Kliniske studier initiert av industrien er også med i prosjektet og har gjort det mulig for norske miljøer å delta i europeiske samarbeid om kliniske studier.

Det er etablert samarbeid mellom næringslivsaktører og offentlige forskningsaktører. Oslo Cancer Cluster, Oslo Medtech og Nansen Neuroscience Network er eksempler på slike. Utvikling og kommersialisering av produkter til helsesektoren er risikofylt på grunn av lange, kapitalkrevende og regulatoriske løp i krevende markeder. Komiteen er derfor opptatt av at ordninger med såkornkapital bør styrkes for å gjøre det enklere å kommersialisere ny teknologi og tjenester.

Gjennom økt fokus på innovasjon i offentlige anskaffelser mener komiteen at vi kan få til bedre samspill mellom forskning, tjenestene og næringslivet. Med tettere koblinger og økt dialog om anskaffelser kan vi få til mer forutsigbarhet i markedet og motivere, slik at innovative produkter produseres av leverandørene og kjøpes av sykehusene eller kommunene.

For å nå målet om at velferdsteknologi skal være en integrert del av tjenestetilbudet innen 2020, mener komiteen at samspill med næringslivet er viktig. Vi ønsker at utprøving og utvikling av velferdsteknologiske løsninger skal skje i et trepartssamarbeid mellom tjenesten, næringslivet og forsknings- og innovasjonsmiljøer. Det haster med å utvikle standarder tilpasset norske tjenester, noe som gjør oss i stand til å utvikle en norsk velferdsteknologi-industri.

Komiteens medlem fra Venstre viser til at gaveforsterkningsordningen, som skal stimulere private givere til å gi til langsiktig, grunnleggende forskning ved at gaver på minst 3 mill. kroner kan utløse et tillegg fra staten, kommer også medisinsk forskning til gode. Dagens ordning, som administreres av Forskningsrådet på vegne av Kunnskapsdepartementet, gjelder ved gaver gitt til universiteter, høyskoler med doktorgradsrett, Forskningsrådet eller Det Norske Videnskaps-Akademi. Ordningen inkluderer ikke universitetssykehusene, selv om grunnleggende langsiktig forskning ofte er like utbredt ved universitetssykehusene som ved universiteter og høyskoler.

Dette medlem ber regjeringen utrede en ordning hvor private gaver til forskning på universitetssykehusene utløser statlige forskningsmidler.

Hum-sam

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har merket seg at langtidsplanen gjennomgående vektlegger MNT-fagene i stor grad. Norge trenger realfagsforskning og flere kandidater utdannet på disse fagområdene, men disse medlemmer vil samtidig understreke betydningen av andre vitenskaper og disipliner.

Disse medlemmer vil peke på at alle mennesker, organisasjoner og kulturer er i hurtig omstilling i en globalisert verden og i et flerkulturelt samfunn. Det er avgjørende at humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning får fortsette å analysere det komplekse fellesskapet, dets skiftende historiske betingelser, dets kulturelle og religiøse referanser, dets språkrikdom og kommunikasjon.

Ikke bare er slike analyser nødvendige for å være kunnskapsmessig på høyde med vårt eget og andre samfunn: De er avgjørende forutsetninger for å kunne etablere en kunnskapsbasert forskningspolitikk, en politikk ikke bare for kunnskapen selv, men for menneskene som skal forvalte den i fremtiden.

Disse medlemmer er enig i at historien har vist oss at det er vanskelig å forutse forskningsmessige gjennombrudd med påfølgende raske endringer. Dermed blir det også vanskelig å vite om det er dagens fag, teknologier og næringer som vil gi de beste løsningene. Vi trenger forskning som er forbedret på sosiale og kulturelle omveltninger. I en verdenssituasjon som er preget av stadig skarpere konfrontasjoner mellom religiøse grupper, må kulturforskningen være på høyde med vitenskapene for øvrig.

Disse medlemmer vil understreke behovet og nødvendigheten av tverrfaglighet. Da bør også humaniora og samfunnsvitenskap inkluderes. En av grunnene til dette er at disse fagområdene spiller en

viktig rolle som fortolker av samfunnets store teknologiske og naturvitenskapelige endringsprosesser. Forskningens gjennomslag i samfunnet krever at den gjør samfunnet selv til forskningsobjekt, og på dette punktet er det humaniora og samfunnsforskning som forvalter ekspertisen.

Likestilling

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at høy kvinnelig arbeidsdeltakelse er en av hovedgrunnene til at vi har et høyt velferdsnivå i Norge. Dette har latt seg gjøre takket være en god likestillingspolitikk. Like fullt er det utfordringer på dette feltet, ikke minst er det langt igjen til likestilling i det akademiske miljø. Kunnskap er viktig som grunnlag for å utvikle likestillingspolitikken. For å sikre en kvalitativt solid forskning og god kunnskapsbase er det for perioden 2013–2016 opprettet et kjernemiljø for likestillingsforskning (CORE) som en del av Institutt for samfunnsforskning.

Disse medlemmer forutsetter at regjeringen tilrettelegger for videre forskning om kjønnslikestilling, også etter det tildelte oppdraget i perioden 2013–2016. Oppdraget bør være på minst tilsvarende nivå som initiativet knyttet til Institutt for samfunnsforskning (CORE).

Disse medlemmer vil også peke på at omtrent samme utfordringer ligger i det at Norge har flere med innvandrebakgrunn og at det er behov for økt kunnskap om mangfold generelt.

Samfunnssikkerhet, beredskap, terror og ekstremisme

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, vil peke på at det er særlig noen områder som er forskningssvake. De tre siste årene har samfunnssikkerhet og beredskap fått en helt annen oppmerksomhet enn tidligere. Det er grundig dokumentert at beredskapen knyttet til samfunnssikkerhet ved større hendelser ikke er så god som forventet. Det er betydelige utfordringer knyttet til organisering av ressurser og samhandling mellom de ressursene vi har.

Justisfeltet har en svak forskertradisjon, og det haster med å gjøre noe med dette området, som har betydelige kunnskapshull. Bevilgningene er svært lave, tross mye oppmerksomhet.

Terrortrusselen, den teknologiske utviklingen knyttet til overvåking og cyberkriminalitet er eksempler på nye problemstillinger som vi trenger mer kunnskap om. Når kunnskap mangler, kommer gjerne kravet fra folk, media og politikere om raske

løsninger. Når det gjelder forebygging av ekstremisme og terrorisme, vet vi for lite om hva som virker. Og det er en kjensgjerning at vi forsker for lite på ekstremisme.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at regjeringens kutt i de strategiske forskningsmidlene som blant annet rammer landets fremste terrorforskningsmiljø, er å gå i feil retning. I arbeidet med den forebyggende og myke delen av terrorbekjempelse bør ansvarlige myndigheter investere i å få bedre råd om hvilke tiltak som bør iverksettes for å forebygge bedre.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener det er avgjørende å bygge opp kompetansemiljøer som styrkes over tid. Disse medlemmer etterlyser en mer systematisk tilnærming på viktige samfunnsområder med kunnskapshull, men hvor det er behov for økt kunnskap. Langtidsplanen kan være et passende dokument til å adressere denne type problemstillinger.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen har varslet en styrking av forskningen på høyreekstremisme. Regjeringen vil opprette et 22. juli-senter for forskning på høyreekstremisme og ber Forskningsrådet utrede hvordan et slikt senter best bør organiseres.

2.14 Oppfølging av langtidsplanen

Komiteen konstaterer at regjeringen understreker sektorprinsippet, samtidig som den etterlyser bedre koordinering.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme en stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen komme til Stortinget med forslag til tiltak for en mer forskningsbasert utdanning.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen lage en rekrutteringsstrategi for hvordan sikre mindre bruk av midlertidighet i universitets- og høyskolesektoren, en bedre kjønnsbalanse, og bedre og mer målretta og systematisk internasjonal rekruttering.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen raskest mulig komme til Stortinget med en ferdig investeringsplan, koordning for investeringer og større vedlikeholdsprosjekter av bygg i kunnskapssektoren, samt en analyse og plan for sektorens fremtidige behov for utstyr.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen gjøre de nødvendige endringer slik at det meste av helseforetakenes forskningsmidler blir gjenstand for åpen konkurranse.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for å dreie forskningsinnsatsen fra petroleum til fornybare ressurser.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen komme med en plan for videre opptrapping av rekrutteringsstillinger og andre forskerstillinger ut planperioden til 2024.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med rulleringen av langtidsplanen i 2018 utarbeide en inves-

teringsplan, koordning for investeringer, og større bygge- og vedlikeholdsprosjekter av bygg i universitets- og høyskolesektoren.

II

Meld. St 7 (2014–2015) – om langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024 – vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, 27. januar 2015

Trond Giske

leder

Marianne Aasen

ordfører

